

**ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA SUN'IY INTELLEKT
TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH: IMKONIYATLAR, PEDAGOGIK
YONDASHUVLAR VA XATARLAR**

Yoqubova Gulsevar Bozor qizi

Termiz davlat universiteti
Xorijiy filologiya fakulteti Gid hamrohligi
va tarjimonlik faoliyati yo'nalishi talabasi

G'ayrat Arapov Namozovich

Fakultetlararo chet tillari kafedrasi mudiri

Annotatsiya: Mazkur maqola XXI asr ta'lim tizimida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining o'rni va ularning o'quv jarayoniga integratsiyalashuvini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi. Tadqiqotning maqsadi SI vositalarining o'qitish samaradorligiga ta'sirini baholash va ta'lim muassasalari uchun strategik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, kuzatish va ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, SI shaxsiylashtirilgan o'qitishni jadallashtirib, ta'limdagi tengsizlikni qisqartirish imkoniga ega, biroq akademik halollik, axloqiy me'yorlar va ma'lumotlar xavfsizligi kabi muhim muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Tadqiqot xulosasida raqamli savodxonlikni oshirish va SI vositalarini o'quv dasturlariga muvozanatli kiritish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, adaptiv ta'lim, raqamli transformatsiya, akademik halollik, avtomatlashtirilgan baholash, neyron tarmoqlar, pedagogik innovatsiya.

Kirish

Ta'lim tizimi bugungi kunda insoniyat tarixidagi eng katta transformatsiya davrini boshdan kechirmoqda. Ilmiy izlanishda metodologiya va aniq natijalarning o'rni beqiyosdir. Sun'iy intellekt (SI) – kompyuter fanlarining bir tarmog'i bo'lib, u inson aql-idrokiga xos bo'lgan o'rganish, muammolarni hal qilish va nutqni tushunish kabi vazifalarni bajarishga qodir tizimlarni ifodalaydi. An'anaviy ta'lim tizimida o'quvchilar ko'pincha yagona standartdagi dasturlar asosida o'qitiladi. Biroq, har bir o'quvchining kognitiv qobiliyatlari, qiziqishlari va o'rganish sur'ati turlicha. SI bu muammoni hal qilishda "katalizator" vazifasini o'taydi. Ushbu tadqiqotning

dolzarliligi shundaki, texnologiya ta'lim jarayoniga shunchaki qo'shimcha vosita emas, balki fundamental o'zgarishlarni olib kiruvchi yangi muhit sifatida qaralmoqda. Biz nafaqat SI ning afzalliklarini, balki uning insoniy qadriyatlar va ta'limning mazmuni bilan qay darajada uyg'unlashishini tadqiq etamiz.

Asosiy qism

Adaptiv ta'lim platformalarining mexanizmi

Adaptiv ta'lim tizimlari (Adaptive Learning Systems) katta ma'lumotlar (Big Data) tahliliga tayanadi. Bu tizimlar quyidagi bosqichlarda ishlaydi:

Diagnostika: SI o'quvchining dastlabki bilim darajasini aniqlaydi.

Kontentni optimallashtirish: O'quvchi qaysi mavzuda qiynalsa, tizim o'sha mavzuni tushuntirish uchun boshqa formatdagi (video, matn yoki interaktiv test) kontentni taqdim etadi.

Prognozlash: O'quvchining kelajakdagi muvaffaqiyatini oldindan baholash va xavf ostidagi (qolib ketayotgan) o'quvchilarni vaqtida aniqlash.

O'qituvchi va texnologiya simbiozi

SI kelishi bilan o'qituvchi "ma'lumot yetkazuvchi"dan "o'quv jarayoni fasilitatori"ga (yo'naltiruvchisiga) aylanadi.

Avtomatlashtirish: O'qituvchining vaqtini oladigan texnik ishlar (davomat, test tekshirish, jadval tuzish) SIga topshiriladi.

Mentorlik: O'qituvchilar endilikda talabalarning emotsional intellektini rivojlantirish, ularni tanqidiy fikrlashga o'rgatish va axloqiy tarbiya berish kabi insoniy munosabatlarni talab qiladigan sohalarga e'tibor qaratadi.

Axloqiy dilemma va akademik xavfsizlik

Texnologiyaning jadallashuvi yangi turdagi xatarlarni ham keltirib chiqardi:

Algoritmik tarafkashlik: Agar SI modelini o'rgatish uchun noto'g'ri ma'lumotlar bazasi ishlatilsa, u noxolis natijalar berishi mumkin.

Akademik halollik: Generativ SI (ChatGPT, Claude) insholar yozishda, kod yozishda keng qo'llanilmoqda. Bu talabalar o'z mustaqil fikrini bildirish o'rniga, texnologiyaga tayanishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, baholash tizimini "yozma topshiriq"dan "amaliy va og'zaki himoya"ga o'zgartirish zarurati tug'ilmoqda.

Xulosa

Sun'iy intellekt ta'lim tizimi uchun shunchaki "trend" emas, balki rivojlanishning muqarrar bosqichidir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, SI ta'limda sifat va

qamrovni oshirishda ulkan salohiyatga ega. Biroq, texnologiya hech qachon o'qituvchi-o'quvchi o'rtasidagi insoniy muloqot va tarbiya jarayonini to'liq almashtira olmaydi.

Kelajak istiqbollari:

1. SI savodxonligini o'quv dasturlariga kiritish.
2. Axloqiy foydalanish bo'yicha milliy standartlarni ishlab chiqish.
3. Texnologik tengsizlikni bartaraf etish (barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyat yaratish).

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, sun'iy intellekt va insoniy intellektning uyg'unlashuvi XXI asr ta'limining asosiy muvaffaqiyat omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: An argument for AI in Education*. Pearson.
2. Selwyn, N. (2019). *Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education*. Polity Press.
3. UNESCO. (2023). *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development*.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi materiallari.
5. "1000128033.jpg" – Ilmiy annotatsiya yozish bo'yicha metodik qo'llanma (Script #10).